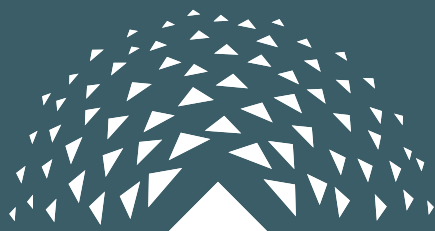

**Elhúzódó béketárgyalások:
a megoldatlan karabahi kérdés**

Protracted Peace Talks:
the Unresolved Karabakh Issue

EGERESI ZOLTÁN

KKI-elemzések

A Külügyi és Külgazdasági Intézet időszeri kiadványa

Kiadó:

Külügyi és Külgazdasági Intézet

Lektorálta:

Baranyi Tamás Péter

Szöveggondozás:

T-Kontakt Kft.

Tördelés:

Lévárt Tamás

A kiadó elérhetősége:

H-1016 Budapest, Bérc utca 13-15.

Tel.: + 36 1 279-5700

E-mail: info@ifat.hu

<http://kki.hu>

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők a Külügyi és Külgazdasági Intézet, a Külgazdasági és Külügyminisztérium, illetve Magyarország Kormánya álláspontjának.

© Egeresi Zoltán, 2022.

© Külügyi és Külgazdasági Intézet, 2022.

ISSN 2416-0148

<https://doi.org/10.47683/KKIElemzesek.KE-2022.66>

Összefoglalás: A második karabahi háborút lezáró fegyverszünet óta nem sikerült békeszerződést aláírni Azerbajdzsán és Örményország között. Számos összecsapás történt a két ország határán, ahogy Baku próbál nyomást gyakorolni Jerevánra, hogy fogadja el a békeszerződést és normalizálja a kétoldalú kapcsolatokat, ezzel együtt hajtsa végre a 2020. novemberi fegyverszüneti egyezmény értelmében a fegyveres csoportok kivonását Hegyi-Karabahból és nyissa meg a Zangezur-korridort. Oroszország és az Európai Unió mediációs törekvései ellenére nem sikerült áttörést elérni a két ország közötti tárgyalásokban. Az ukrajnai háború és annak következményeként az orosz befolyás csökkenése arra készíti Örményországot, hogy legyen kompromisszumkészebb Azerbajdzsánnal, miközben az elhúzódó tárgyalások újabb összecsapások kirobbanásával fenyeget.

Kulcsszavak: Azerbajdzsán, Örményország, második karabahi háború, Hegyi-Karabah, Oroszország, Európai Unió

Abstract: *Since the signature of the ceasefire agreement terminating the 2nd Karabakh war in 9 November 2020, 2nd Karabakh war have not been able to conclude a peace treaty. Skirmishes occurred several times in the border zones as Azerbaijan pushes Armenia to accept a preace treaty and normalize bilateral relations as well as implement the ceasefire agreement's points about the withdrawal of Armenian armed troops from Nagorno-Karabakh as well as the establishment of the Zangezur corridor. Despite the mediation efforts of Russia and the European Union, no breakthrough has been reached between the two countries. The paper argues that the war in Ukraine and subsequent the decrease of leverage of Russia may incline Armenia to be more ready to compromise with Azerbaijan, while the lasting negotiations can trigger new skirmishes at the border zone.*

Keywords: Armenia, Azerbaijan, 2nd Karabakh war, Nagorno-Karabakh, Russia, European Union

BEVEZETÉS

Szeptemberben újra fellángoltak a harcok Azerbajdzsán és Örményország között: a Crisis Group szerint a többszöri fegyverszüneti bejelentések ellenére több mint [200 ember veszítette életét](#), köztük nyolc civil. A harcok ezúttal nem Hegyi-Karabah, hanem a két ország közötti határok pontos delimitációja miatt robbantak ki. Ez rávilágított arra, hogy két évvel a második karabahi háborút lezáró fegyverszünet aláírása után még mindig nincs béke a két fél között és a katonai összecsapások valószínűsége is nagy maradt. Mindez az uniós és

orosz mediációs törekvések ellenére. Jelen elemzés az utóbbi két év fontosabb fejleményeit és az örmény-azeri viszonyt kívánja megvizsgálni, illetve azt is át kívánja tekinteni, hogy milyen hatása van az ukrajnai konfliktusnak a béketárgyalásokra.

ELŐZMÉNYEK

Az örmény többségű, Hegyi-Karabahnak nevezett régiót még a [Szovjetunió kezdeti éveiben szervezték](#) meg Azerbajdzsán területéhez tartozó autonóm területként. Ez szembe ment az örmény követelésekkel, akik ugyanolyan exklávét szerettek volna elérni, mint amit Azerbajdzsán megszerzett Nahicseván formájában (a helyzet az azerieket sem elégítette ki, ők szárazföldi összeköttetést szerettek volna létesíteni). A Szovjetunió fennállása alatt az örmények hiába lobbiztak Hegyi-Karabah egyesítése ügyében, nem találtak támogatásra Moszkvában. Azonban a birodalom hanyatlása, illetve a Kaukázusban megerősödő nacionalizmusok az 1980-as évek végén már az örmény-azeri viszony kiéleződésével jártak, egyúttal utat nyitottak az erőszaknak. A hegyi-karabahi autonóm területen tartott népszavazás 1988 februárjában az Örményországgal történő egyesülés mellett döntött – amit a bakui kormányzat nem ismert el. Ezt követően egy karabahi kisvárosban összetűzés történt örmény lakosok és azeri fegyveres erők között, amit a Baku melletti iparvárosban, Sumgaitban nagyon súlyos, több napon át tartó pogrom követett. Ez több százezer örmény emigrációjával járt, illetve Örményországban is megközelítőleg háromszázezer azeri kényszerült feladni otthonát.

A tartomány státuszát 1991-ben az azeri parlament megváltoztatta: kimondta az autonómia megszüntetését, mire a helyi örmények válasza – Jereván támogatásával – a függetlenség deklarálása lett (Karabah-Köztársaság, örményül: Arcah), ami [1992 és 1994 között véres](#), népiértásokkal tarkított harcokhoz vezetett (az összecsapások 1988-os kezdete miatt többen négy évvel korábbról számítják a háborút). Az oroszok támogatását élvező, jobban felkészült örmények végül nemcsak Hegyi-Karabah döntő részét foglalták el, hanem a körülötte levő azeri területeket is (az ország kb. 20 százalékát), ezzel biztosítván a zavartalan összeköttetést az örmény háttérrel. Ezzel együtt megközelítőleg [700 ezer ember menekült](#) el a megszállt területekről, különösen nagy terhet róva Azerbajdzsánra, ahol a lakosság mintegy 10 százaléka (belső) menekült lett.

A konfliktust fegyverszüneti egyezmény zárta le (biskeki protokoll) a két fél közötti tárgyalások menedzselésére megalakult 1994-ben az [EBESZ Minszk Csoportja](#) (Oroszország, Egyesült Államok, Franciaország elnökségével), amely a következő évtizedekben számos megoldási javaslattal állt elő – azonban ezek végül nem valósulhattak meg. Azerbajdzsán ragaszkodott a nemzetközileg elismert határaihoz, így az elfoglalt területek fölötti szuverenitásának visszaállításához, amit ENSZ-határozatok is megerősítettek.

A fegyverszünetet követő bő két évtized azerbajdzsáni részről a készülődés és katonai-diplomáciai erőgyűjtés jegyében telt. Az 1993-ban hatalomra kerülő Heydar Aliyev bevezetett egy multivektorális külpolitikát, ami lényegében a különböző régiós hatalmakkal való jó viszony kiépítését jelentette (az őt megelőző vezető egyértelműen Törökországra támaszkodó, azonban onnan szinte semmi segítséget nem kapó külpolitikájával szemben), illetve elindította az ország gazdag szénhidrogénkészleteinek külföldi értékesítését. A szénhidrogénekből beáramló plusz bevételeknek köszönhetően az azeri védelmi költségvetés dinamikus növekedésnek indult, amivel az egyedül Oroszországra támaszkodó, és a török határok lezárása miatt amúgy is elszigetelődő Örményország nem tudott versenyezni. Azerbajdzsán ráadásul 2011 után sikeresen építette gazdasági és katonai kapcsolatát a NATO-tag Törökországgal, ami a későbbiekben kulcsfontosságúnak bizonyult.

Ugyan 1994 után folyamatosak voltak az összecsapások a karabahi határvonalon, nagyobb akcióra ritkán került sor. A 2020-as háború prelúde-jének a 2016-os, négynapos konfliktus tekinthető, illetve még 2020 nyarán zajlott egy pár hetes, alacsony intenzitású konfliktus Örményország és Azerbajdzsán között.

A 2022. szeptember 27-én induló 2. karabahi háború 44 nap után az [azeri fegyveres erők győzelmét](#) hozta. Bár nem sikerült visszafoglalni az összes, örmény ellenőrzés alatt álló területet, de a [fegyverszüneti egyezmény](#) rendelkezett arról, hogy a Karabah környéki területeket át kell adniuk az örményeknek, illetve Hegyi-Karabahból is ki kell vonulniuk a fegyvereseiknek. Egyúttal Oroszország békefenntartói révén gondoskodik a Karabahot Örményországgal összekötő Lacsin-korridor biztosításáról. A fegyverszüneti egyezmény arról is rendelkezett, hogy Örményország déli részén egy tranzitfolyosót kell nyitni (ún. Zangezur-korridor), ami közvetlen összeköttetést jelentene Nahicseván és Azerbajdzsán magterülete között, tágabban értelmezve pedig a nahicseváni–török közös határ miatt Törökország és Azerbajdzsán között. A fegyverszünet ellenőrzésére Törökország nyomására 2021 elején egy [közös orosz–török monitoring központ](#) jött létre, az örmény területek szomszédságában.

A FEGYVERSZÜNET UTÁN

A háború vége új geopolitikai realitásokat hozott a Dél-Kaukázusba: addig inkább Örményország hajlott a helyzet megtartására, s kevésbé volt hajlandó engedelményeket tenni Bakunak, 2020 vége után azonban Baku kívánja kierőszakolni a békeszerződést Örményországtól és elfogadtatni vele a kialakult helyzetet, illetve a tranzitfolyosóra vonatkozó feltételeit. Ez azonban nehezen megy, noha az örmény társadalom nagyobb része a megegyezésre hajlik. Legalábbis Nikol Pasinján újráválasztását a háborús vereség után is a megállapodás melletti elköteleződést jelenti, azonban az örmény diaszpóra, a hadsereg és a társadalom egy része ellenzi a békeszerződést.

A felek között nem pusztán Hegyi-Karabah hovatartozása jelent problémát. Az azeriek el szeretnék érni, hogy teljesüljön a fegyverszüneti egyezmény eddig két meg nem valósított pontja: az örmény fegyveresek kivonása Karabahból, illetve a Zangezur-korridor megnyitása. További eszkalációs kérdést jelent az örmény-azeri határok delimitációja. Mivel a szovjet időkben nem történt meg a határok pontos kijelölése, és erre a karabahi háború miatt 1991 után sem kerülhetett sor, a delimitáció technikai lebonyolítására az azeri fennhatóság viszszaállítása, tehát 2020 vége után teremtődtek meg a feltételek.

Az ügy előremozdítása, illetve az azeri követelések elérése érdekében 2021 tavasz végétől több katonai akcióra is sor került a határszakaszon, amelyek kisebb-nagyobb megszakításokkal folytatódnak. Ugyanígy történtek összecsapások Karabahnál, így már több mint tízszer sértették meg a 2020. novemberi fegyverszünetet (a felek jellemzően kölcsönösen egymást vádolják). A legutóbbi, komoly összecsapásra 2022 szeptemberében került, amely több mint 200 ember halálával járt. Az azeri támadás ekkor több kilométerre a határon túli területeket is elérte, ami már a karabahi konfliktus után új dimenziót, egy deklaráltan Örményország-Azerbajdzsán közötti [eszkalálódó háború lehetőségét](#) jelentette. Nem véletlen, hogy nem sokkal a fegyveres összecsapás után [Nancy Pelosi Jerevánba utazott és elítélte az azeri akciót](#) – miközben az orosz dominanciájú Kölcsönös Védelmi Szerződés Szervezetének tagjai alapvetően elzárkóztak a történetek kommentálásától. A fegyverszünet azóta helyreállt, de továbbra is nagy a katonai összecsapás valószínűsége. December közepén új fejezet nyílt a konfliktusban: ekkor azeri [környezetvédők jelentek meg a Lacsin korridornál](#), s arra hivatkozva, hogy az örmény ellenőrzés alatt lévő területen illegálisan bányásznak aranyat és rezet, s szállítják át Örményországba, elbarikádozták az orosz ellenőrzés alatt lévő közlekedési folyosót, amivel meggátolják a több tízezer lakos ellátását. A békefenntartók látható módon nem tudtak mit kezdeni a civilekkel, egyelőre annyit tudtak elérni, hogy biztosították a bányákat az esetleges azeri behatolástól, azonban a „blokádnak” tovább folytatódik, aminek köszönhetően egyre rosszabb helyzetbe kerülnek a Hegyi-Karabahban maradt örmények.

Mindenesetre a békeszerződés elmaradása nem jelentette azt, hogy Azerbajdzsán ne kezdjen bele az újra birtokba vett elpusztított területek újjáépítésébe. Az okosvárosok és okosfalvak létrehozására hivatott projekteken túlmenően 2021 őszén már átadtak egy nemzetközi repteret Fuzuliban, majd idén októberben egy [másikat Zangilanban](#) (egy további harmadik reptér átadása várható Lacsinban 2024-ben). A hosszabb távú cél a helyi terepviszonyokat kihasználva zöld energiatermelés kiépítése a területen, ami a későbbiekben az olaj és a gáz véges volta miatt Azerbajdzsán energiaexportőri státuszának fenntartásában is szerepet játszhat – egyelőre azonban nagyon messze vagyunk ennek megvalósításától. Susa, a kulturálisan és történelmileg is fontos azeri városnak tekintett karabahi település újjáépítése is nagy erőfeszítésekkel

halad; ráadásul az azeri kormányzatnak sikerült elérnie, hogy a település legyen a [Türk világ kulturális fővárosa](#) 2023-ban, így jövőre számos jelentős kulturális esemény színhelye lesz.

BÉKETÁRGYALÁSOK

A karabahi háborút követő rendezési folyamatban az Azerbajdzsán–Törökország páros a meghatározó, aktív fél. A Recep Tayyip Erdoğan török államfő által még 2020 végén felvetett [hatoldalú mechanizmus](#), azaz a három dél-kaukázusi állam, Georgia, Azerbajdzsán és Örményország, illetve három nagyobb hatalom, Törökország, Oroszország és Irán részvételével kialakítandó formátum egyértelműen azt jelezte, hogy az európai hatalmak vagy az Egyesült Államok nélkül, a régióban lévő országok oldják meg a dél-kaukázusi problémákat. Noha megindult a mechanizmus létrehozása, a grúz-orosz ellentét miatt végül kezdetleges maradt.

Törökország, amely egyértelműen Azerbajdzsán támogatójaként határozta meg magát – a két ország deklarálta is szövetségét 2021 nyarán az ún. [susai nyilatkozatban](#) –, erőfeszítéseket tett a török–örmény kapcsolatok normalizálása terén. Az első karabahi háború idején lezárta az örmény határokat, illetve megszakította a diplomáciai kapcsolatokat – noha az egyik első állam volt, amely annak idején elismerte a független Örményországot –, s ezen a téren nem is történt érdemi előrelépés az utóbbi harminc évben, leszámítva egy eredménytelen közeledési kísérletet 2009-ben. 2022 elején viszont a két ország a normalizáció érdekében különmegbízottakat nevezett ki, az év februárjában újraindult a repülőgépforgalom, júliusban pedig megegyeztek harmadik országbeli állampolgárok átengedésében a közös határon. Az utóbbi hónapokban több miniszteri szintű találkozó történt, illetve Pasinján telefonon is egyeztetett a török államfővel a folyamat felgyorsításáról. Még PKK-hoz [kapcsolódó személyeket is kiadtak](#) Örményországból Törökországnak. [Recep Tayyip Erdoğan viszont jelezte](#), hogy noha Örményország igyekszik előbb a török határokat megnyitni, erre nem fog addig sor kerülni, amíg nem rendezi kapcsolatát Azerbajdzsánnal.

A fegyverszünet aláírása után megkezdődtek a békeszerződés előkészületei. A két fél közötti mediációhoz legkézenfekvőbb és a régióban a legbefolyásosabb – és minden nézeteltérés ellenére Jerevánhoz legközelebb álló – hatalom, Oroszország kínálkozott a megfelelő szereplőnek, már csak a Lacsin-korridorhoz vezényelt közel 2000 fős orosz békefenntartó kontingens miatt is. Vlagyimir Putyin közbenjárásával még 2021 elején megkezdődtek a Nikol Pasinján és Ilham Aliyev között. A második találkozásra – miután Pasinjánt újraválasztották és november elején legalább egy tucat örmény katonai áldozatot követelő összecsapás történt – Vlagyimir Putyin mediációjával Szocsiban került sor 2022 [november végén](#). Nem sokkal

később az EU közvetítését is elfogadta a két ország. Az azeri fél azután adott zöld utat a tárgyalásoknak, hogy sikerült kiharcolnia, hogy az EU nagyjából hasonló nagyságrendben adjon segílyt mindkét országnak. A Charles Michel elnöklete alatt folyó tárgyalások azóta szintén több fordulón vannak túl.

A két fél közötti tárgyalások – melyeknek fordulói között szinte rendszeresen történtek fegyveres összecsapások, amelyekért egymást vádolták a felek – márciusban oda jutottak, hogy az azeri fél közölte [öt pontból álló javaslatát](#), mint azon alapvetéseket, amelyek elfogadása után megtörténhet a rendezés. Ide tartozik a 1) területi integritás és szuverenitás, a határok sérthetlenségének elismerése, 2) a területi követelésekről való lemondás 3) a másik biztonságának, függetlenségének és területi integritásának veszélyeztetése, 4) a határok demarkációja és diplomáciai kapcsolatok helyreállítása, 5) a szállítási útvonalak megnyitása, együttműködés megkezdése egyéb területeken.

Erre örmény részről egy hatpontos javaslat nyilvánosságra hozatala volt a [válasz májusban](#), melynek legfontosabb kitétele a hegyi-karabahi örmények jogainak védelme és a terület státuszának rendezése volt. Az utóbbi hónapokban további – főleg uniós közvetítéssel – történő legfelsőbb szintű tárgyalásokra került sor. Az augusztus végi forduló után, ahol úgy tűnt, sikerült eredményeket elérni, de szeptemberben a korábbiakhoz képest komoly katonai konfrontáció zajlott.

A legutolsó, legfelső szintű tárgyalásra uniós közvetítéssel, Emmanuel Macron francia államfő és Charles Michel, az Európai Tanács elnökének közreműködésével Prágában került sor október elején, ami [fontos előrelépést](#) hozott. Ekkor a felek [megállapodtak abban](#), hogy elfogadják egymás területi integritását és szuverenitását (ez lényegében az azeri követelések első pontja), az ENSZ alapokmánya és az 1991-es Alma Atai Nyilatkozat értelmében, illetve egy uniós missziót küldenek az örmény oldalra, két hónapra, amellyel Azerbajdzsán együttműködik. Október közepén az Európai Tanács [már arról adott ki nyilatkozatot](#), hogy az EU Georgiai Missziójából (EUMM Georgia) 40 szakértőt küld a határzóna örmény oldalára, akik [célja a bizalomépítés](#) és határkijelölés megkönnyítése a két fél között, s elvileg nem fog tovább tartani két hónapnál.

Ezt követte az eddig legutolsó orosz közvetítési kísérlet, amire Szocsiban került sor 2022. október legvégén. Ez a próbálkozás azonban szintén [kevés eredménnyel zárult](#), noha megerősítette a két ország, hogy elismerik egymás területi integritását.

Baku alapvetően nem nézi jó szemmel a különböző aktorok becsatornázását a békefolyamatba, mivel ebben a szerződés aláírásának kitolódását látja, ennek ellenére amerikai közvetítéssel is sor került magasabb szintű találkozására. Az EU-misszió jelenléte a vitatott örmény–azeri határszakaszon, melynek pontos feladata még nem ismert, az örmények szempontjából a további összecsapások valószínűségét csökkenti, ezzel pedig Azerbajdzsán nyomásgyakorlási képessége csökken.

1.táblázat
Pasinján-Alijev béketárgyalások

Orosz mediáció		Uniós mediáció	
Időpont/helyszín	Eredmény	Időpont/helyszín	Eredmény
2021.01.11./ Moszkva	Fegyverszüneti egyezmény eredményeinek áttekintése, gazdasági és infrastrukturális projektek megvitatása, munkacsoport jövőbeli felállítása	2021.12.14./ Brüsszel	Deeszkaláció melletti elköteleződés, gazdasági és infrastrukturális kérdéseken való munka folytatása, határok delimitációja
2021.11.26./ Szocsi	Stabilitás növelése, kétoldalú bizottság felállítása a határok kijelölése érdekében	2022. 04.06./ Brüsszel	Határkijelölő bizottság felállításának megerősítése, deeszkaláció
2022.10.31./ Szocsi	Egymás területi szuverenitásának, határának elfogadása, a fegyverszüneti megállapodás betartása, béke megkötése érdekében további erőfeszítések	2022.05.22./ Brüsszel	Határok delimitációjának szükségessége, békeszerződés előkészítése, transzportútvonalak megnyitása, gazdasági együttműködés
		2022.08.31./ Brüsszel	Békeszerződés, határdelimitáció, humanitárius kérdések, határok delimitációja
		2022. 10. 6./ Prága	Megegyezés a területi szuverenitásról, monitoring csoport küldése az örmény-azeri határra

A két fél között alapvető nézőpontbeli különbség van: Azerbajdzsán Karabah kérdését belügynek, és eldöntött kérdésnek tekinti, érdemi kérdést az örmény fegyveres csapatok és a de facto joghatóság helyreállítása jelentenek. Ezzel szemben Jereván az ott élő örmények védelmére garanciákat vár, miközben a helyi politikai vezetés egyértelműen a függetlenség megtartását és garantálását követeli. Pasinjának a békeszerződés aláírására vonatkozó kijelentéseit is rendszeresen tüntetések követik, ami belpolitikai kihívást jelent. Karabahon túlmenően a többi, közvetlenül Örményországot érintő kérdések is problémát jelentenek, így például a Zangezur-korridor jogállásának kérdése, mivel Jereván meg akarja őrizni joghatóságát a közlekedési folyosó fölött.

AZ UKRAJNAI HÁBORÚ HATÁSAI

A 2022. február 24-én megindított ukrajnai orosz agresszió a régióban is új helyzetet teremtett. Tekintve, hogy a háború kezdete óta több hónap eltelt, s Oroszország nemhogy nem érte el kezdeti célját (az ukrán vezetés leváltását), de 2022 szeptemberétől egyenesen visszavonulóban van. Ez természetesen érinti Azerbajdzsán és Örményország viszonyát Moszkvához, illetve annak befolyását a régióra, illetve a békefolyamatra.

A háború kezdeti időszakában egyértelműen a kivárás volt jellemző az államokra, s [igyekeztek távolságot tartani a konfliktustól](#). Azerbajdzsán mindazonáltal humanitárius segílyt is küldött, illetve maga is fogadott be Ukrajnából. Ezzel szemben Örményország elsősorban az Oroszországból elhagyó emberek „kedvelt” célpontja lett, így több tízezer képzett szakember jelent meg Jerevánban – hogy mennyire marad tartós jelentésük, az más kérdés. A nagyhatalmi agresszió árnyékában Azerbajdzsán mint kisállam a kiegyensúlyozást választotta, de igyekezett megtartani jó kapcsolatát Moszkvával. Ez utóbbit annál is inkább, mert még a háború előtti napokban [széles együttműködési megállapodást](#) írt alá Azerbajdzsán és Oroszország – miközben Baku tartózkodott attól, hogy kommentálja a két szakadár köztársaság Moszkva általi elismerését.

A konfliktus elhúzódásával Azerbajdzsán szerepe felértékelődött. Elsősorban az EU számára, amit az elmaradó orosz gázszállítások ellensúlyozására tett erőfeszítések pecsételnek meg. Az év közepén az EU és Azerbajdzsán [energetikai együttműködésről kötött megállapodást](#), ami további azeri gázszállításokat irányoz elő. A korábban átadott Transzadriai gázvezetékek köszönhetően Görögország, Bulgária és Olaszország gázellátásban is fontos szerepet játszik, de a Balkán többi részén is, ahogy Aliyev november végi belgrádi útja is bizonyítja.

Örményország, melynek területén orosz katonai bázis található, jóval körültekintőbb hozzáállást vett fel. Az ukrajnai orosz agresszióval kapcsolatos ENSZ-határozatok szavazásakor tartózkodott, ahogy októberben az ukrajnai megyék hovatarozásáról szóló népszavazás esetén is (Azerbajdzsán viszont azzal kerülte el az oldalválasztást, hogy nem vett részt a szavazásokon). Ugyanakkor az orosz erők veszteségei kételyt jelentenek, annál is inkább, mert az ország a 2020-as orosz passzivitás miatt [csalódott is Oroszországban](#), hogy nem támogatta eléggé. A sorozatos határharcokra reflektálva Nikol Pasinjan szintén jelezte, hogy elégedetlen a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetével (melynek soros elnökségét épp Örményország látja el), ha nem képes [visszatartani Azerbajdzsánt](#) a támadásoktól.

Tavasszal egyes elemzők szerint az oroszok gyengeségének volt betudható egy kisebbfajta eskaláció Hegyi-Karabahban. A szeptemberi, jóval komolyabb összecsapást is ennek tulajdonítják: Bakunak ki kell használnia az oroszok gyengeségét, az Európa felé való felértékelődésüket és Törökország támogatását (a jelen gazdasági helyzetben a jövő nyári választáson nem biztos, hogy Erdoğan megőrzi a székét), amit a katonai erőfölénye tesz még könnyebbé. A határterület

egy részének megszállásával az alkupozícióját is erősítheti. Azonban Oroszország gyengesége ellenére továbbra is meghatározó szereplő marad a régióban, csapatai jelenléte, még ha nem is elégedettek velük a helyi örmények, de valamilyen védelmet jelentenek.

A béketárgyalások továbbra is folytatódnak orosz közvetítéssel – Moszkva ezen a téren sem adhatja fel vezető szerepét. Az örmények elégedetlensége ellenére Oroszországnak még van mozgástere, hogy lassítsa a tárgyalásokat is – valójában egy befagyott konfliktus orosz érdek is. [Rubén Vardanján](#) örmény–orosz milliárdos, filantróp üzletember – aki elvileg Vlagyimir Putyinnal is jó kapcsolatokat ápol – Hegyi-Karabah de facto vezetőjévé emelése november elején szintén kellemetlen üzenet Bakunak, s nagy valószínűséggel Moszkva egyetértésével történt.

A háború másik, a régiót erősen érintő hatása a már korábban kezdődött: az iráni–orosz szövetség megerősödése, mivel Teherán egyértelműen beállt Oroszország mögé. Ezzel együtt láthatóan engedményeket is kap a régióban Oroszországtól. Ez pedig Irán szerepének további felértékelődését jelenti. Teherán a karabahi konfliktusban jellemzően az örmények pártján állt, mivel területén többmillió azeri kisebbség él, így egy gyengé(bb) Azerbajdzsán, amelynek esetleges hatalmi törekvéseit az örmények támogatásával korlátozhatja, kényelmesebb volt számára. A háború ezt megváltoztatta, ami miatt szinte rendszeressé váltak az erődemonstrációk az azeri–örmény határ mentén. Továbbá Iránt szintén aggasztja a Zangezur-korridor létrehozása, hiszen ezzel kettévágnák (legalábbis az elvi lehetősége adott) az eddigi, Örményországon keresztül történő észak–déli kereskedelmi útvonalat, ráadásul a török–azeri („turáni”) szövetség nemcsak a nyugati egy részét, hanem a teljes kaukázusi határt is uralhatná. Mivel Törökország NATO-tagállam, ezáltal – legalábbis elviekben – a NATO-jelenlét állandósulhatna a Kaszpi-tengernél is, amit szintén nem akar (s ezt Oroszország se támogatná; egyelőre török katonai bázis minden esetre nincs Azerbajdzsán területén, noha török tanácsadók, kiképzők, illetve a török–oros monitoring központban állomásozó katonák vannak). Az iráni–orosz közeledés hatása majd később fog érződni – egyelőre az Iránban zajló zavargások miatt az is kérdéses, hogy mennyire lenen képes az ország befolyásolni a tárgyalásokat –, azonban Irán további térnyerése a Kaukázusban az örmények pozícióját erősíti.

KONKLÚZIÓ

A második karabahi háborút lezáró fegyverszünet aláírása óta eltelt két év ellenére továbbra sincs békeszerződés a két fél között, s nem történt jelentős előrelépés az örmény–azeri kapcsolatokban, noha az uniós és az orosz mediációnak köszönhetően kvázi rendszeressé váltak a magasrangú találkozók.

Baku, Törökországgal a háta mögött a minél gyorsabb szerződéskötésben és a kapcsolatok normalizálásában lenne érdekelt, beleértve egymás területi integritásának elismerését (ezzel de jure Hegyi-Karabahról való lemondást), a határok

pontos delimitációját, illetve a Zangezur-korridor jelentette szállítási folyosó létrehozását. Ezért cserébe Örményország a kapcsolatok normalizálását várhatná, nagy valószínűséggel a török-örmény gazdasági kapcsolatok rendezését, határnyitást (erre egyébként Erdoğan már 2009-ben is hajlott), ezáltal gazdasági és politikai izolációjának csökkenését, jobb esetben megszűnését.

A kialakult realitások ellenében meglehetősen korlátozott az örmény mozgáster, azonban a békeszerződés megkötésének elhúzódásával akadályozhatja a határkijelölést és a Zangezur-korridor kiépítését is. Minél több szereplő becsatornázásával az esetleges azerbajdzsáni nyomásgyakorlásnak is ellenállhat, ezzel bővítvén mozgásterét vagy legalábbis egy számára kedvezőbb megoldást tud kiharcolni, például az ország déli részén nyitandó közlekedési folyosó fölötti joghatóság kérdésében.

Az ukrajnai háború miatt eddig tapasztalható orosz presztízscsökkenés a Moszkvára stratégiai partnerként tekintő Örményország helyzetét gyengíti, a közép-ázsiai aktivitását fokozó, nemzetközi tekintélyét Ukrajna támogatásával, gázszállításai miatt az EU számára kifejezetten felértékelődő Azerbajdzsán nyomásgyakorlási képessége – elviekben mindenképp – növekszik. Örményország elégedetlensége a megfelelő orosz támogatás elmaradása miatt szintén egyre érezhetőbb, ezt az utóbbi hetekben a karabahi örmények ellátását biztosító Lacsin-korridor azeri környezetvédők általi sikeres lezárása fokozza, ráadásul ebben az esetben civilekről van szó. Az oroszok gyengeségét elviekben ellensúlyozhatja viszont a Zangezur-korridor megvalósítását rossz szemmel néző Irán, ami aktívabbá válik a régióban, még hozzá Örményországot támogatva. A további eskalációt az Egyesült Államok szintén ellenzi. Minden este a külpolitikailag alapvetően gyengülő örmény pozíciók ellenére a Pasingján-kormány manőverezési képessége fog dönteni: mennyire lesz képes elfogadtatni a különböző csoportokkal az esetleges békeszerződést, s a tárgyalások során mennyire lesz képes határt szabni az azeri követeléseknek.